

Право на захист від підозри

Фараон О.В., здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Хахуцяк О.Ю.*

З огляду на розвиток Української держави, інститутів демократії та гуманізму, правових поглядів, які сповідують міжнародні організації та позицій Європейського суду з прав людини, одним із невід'ємних прав особи є її право на захист. Стаття 59 Конституції України закріплює право кожного на правову допомогу. Зокрема, кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Крім цього, ст. 63 Конституції України передбачає, що підозрюваний, обвинувачений чи підсудний мають право на захист. Для забезпечення права на захист від обвинувачення в Україні діє адвокатура.

Отже, держава спрямовує зусилля на те, щоб кожний підозрюваний був захищений від свавілля держави та її чиновників, щоб гідність людини не принижувалася. Дуже важливо, що право на захист від обвинувачення закріплене саме в Основному законі, оскільки саме конституційні норми відомі значно більш широкому колу осіб, ніж норми кримінального процесуального законодавства.

Праву на захист від підозри (обвинувачення) присвячена ст. 6 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод людини, де п. 3 ст. 6 регламентує права особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину: а) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нею мовою про характер і причину обвинувачення проти неї; б) мати достатньо часу і можливостей для підготовки захисту; в) захищати себе особисто чи використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд, або - якщо вона не має достатніх коштів для оплати правової допомоги захисника - одержати таку допомогу безоплатно, якщо цього вимагають інтереси правосуддя; г) допитувати свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення; е) якщо особа не розуміє мову, яка використовується у суді, або не розмовляє нею, - вона має право отримувати безоплатну допомогу перекладача [1].

КПК України закріплює у ст. 20 забезпечення права на захист як одну із загальних засад кримінального провадження, відповідно до якої підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені чинним законодавством. Детальну регламентацію право на захист від підозри отримало у КПК (ст. ст. 42, 45-54, 93, 276 та ін.).

Таким чином, право на захист від підозри, обвинувачення є конституційною засадою кримінального провадження, що також закріплене у міжнародно-правових актах та детально регламентоване в КПК України.

У наукових колах проблема забезпечення права на захист досліджувалася різними вченими, зокрема: Н.М. Обрізановим, М.І. Бажановим, Ю.М. Грошевим, С.А. Гізатовим, І.О. Зеленьковою, Н.С. Карповим, О.М. Ларіним, П.А. Лупинською, М.М. Михеєнко, Б.Д. Новиковим, В.Т. Нором, Ю.І. Стецовським, А.М. Титовим, Ф.Н. Фаткуллінін, В.П. Шибіко, та ін.

В процесуальній літературі під правом на захист від підозри, обвинувачення розуміється сукупність прав підозрюваного, обвинуваченого та підсудного, що дозволяє їм особисто, або за допомогою обраного захисника захищатися від підозри чи обвинувачення, відстоювати свої законні інтереси [2, с. 141-142].

М. М. Михеєнко, В. Т. Нор і В. П. Шибіко зазначають, що сутність права на захист полягає в тому, що закон наділяє учасників процесу такою сукупністю процесуальних прав, використання яких дає їм змогу особисто захищатися від підозри чи обвинувачення у вчиненні злочину, відстоювати свої законні інтереси (особистий захист); надає згаданим особам право скористатися допомогою захисника, а в окремих випадках визнає обов'язковим призначення захисника за рахунок держави [3, с. 14].

Сутність права на захист розкриває і Європейський суд з прав людини. Так, у рішенні у справі Пакеллі проти Федеративної Республіки Німеччини, він відзначив, що положення підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод гарантує особі, яка обвинувачується у вчиненні кримінального злочину, такі права: захищати себе особисто; мати обраного нею самою захисника; за наявності певних умов мати призначеного захисника безкоштовно [4, с. 424].

Отже, враховуючи викладене, під правом на захист від підозри в кримінальному провадженні, на нашу думку, слід розуміти сукупність процесуальних прав, передбачених чинним законодавством, наданих особі, яка повідомляється про підозру, для захисту від підозри та будь-якого обмеження прав та свобод людини як особисто, так і за допомогою захисника.

Список використаних джерел:

1. Про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]: Конвенція від 04.11.1950 р. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации / Отв. ред. П. А. Лупинская. - М.: Юристъ, 1998. - 696 с.
3. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України. - К.: Либідь, 1999. - 536 с.
4. Европейский суд по правам человека: Избранные решения: В 2-х томах: Том 1. / ред. В. А. Туманов. - М.: НОРМА, 2000. - 856 с.